Józsa Ágnes

Mancika Mükénében

A Nika tegnap óta a másik oldalát mutatja, a szél megfordította. A víz olyan nyugodt, ha szétteszem a karom, kis terpeszben

is tart a víz, amely alatta talán, ha nyolc méter mély. Biztonságos itt a bóják között. Ha hajó közeledik, azt úgyis hallom. Nem mindegyik bójához tartozik hajó. Jó itt. Tíz óránál – így szoktak irányt határozni - Nemea, tíz óra tíznél Mükéné, előtte ugyanabban a szögben Türinsz, tíz harmincnál Korinthosz, 11 óránál Epidaurosz. Az Argoszi-öböl öble nyugodt. Ide nagy hullámok csak délután érnek, aztán az este megint nyugodt, kortalan.

Mintha nem is létezne az idő, pedig az itt van ebben a tájban, ebben az öbölben, a hatalmas hegyeken túl. Mitológiai a táj, a történelem előtti időktől lakott. A legkorábbról is megtekinthető ezen a tájon a leg-

korábbi idők görög civilizációja. A kötőanyag nélküli, egymásra rakott hatalmas bazaltkő halmaz az első számú bizonyíték. Hozzám – innen, a Segatta II vitorlás mellől – a legközelebbi a háromezer-ötszáz éves Assini. Nem sok maradt

belőle, mert kiváló hadászati megfigyelőhely volt még a második világháborúban is. Erről most is tanúskodnak húsz méterenként a hosszan elnyúló homokos strandon a német precizitással megalkotott betonsólyák. Az akkori halászfalu aprócska házai közül észrevétlenül indulhatott a támadás. Assini falából is csak az a kőfalrész maradt, amely szorosan a sziklákhoz simul.

A kövekből azonnal azonosítható a kor és a kultúra, amelyet mükénéinek hívnak. Assini mögött légvonalban tizenöt kilométerre a „hatalmas falú Tirünsz”, ahogy Homérosz említi. A több tonnás sziklatömbökből faragott ciklopi falak ma is állnak. A palota termeit, oszlopait eltüntette az idő, amit nem tudott az a folyosó. Két oldalról addig rakták ezeket a köveket, amíg fönt fordított V alakban össze nem értek. Tirünsz több mint háromezer éves kincseit a Napflioi Múzeum őrzi: a hétköznapi élet használati tárgyait, a míves öblű edényeket, a késeket, a gyerekjáték méretű szobrocskákat, a harcosok sisakját és öltözetét. Bronzlemez-szoknyát viseltek, ugyan rövidet, de el sem tudom képzelni, hogy milyen erejük lehetett, ha ebben egyet is léptek.

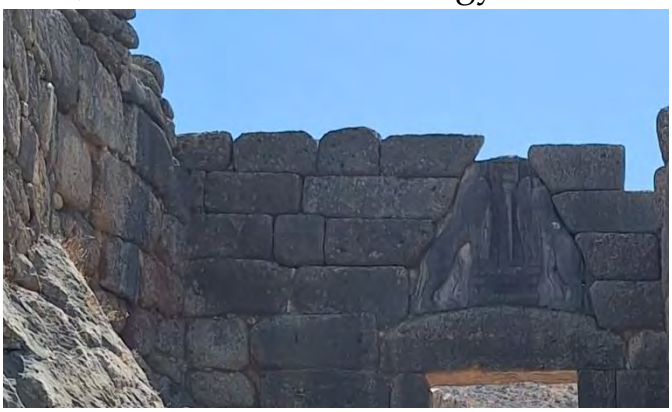

Innen, a hullámok közül, úgy ítélem, hogy talán tíz foknyira Nemea következik, ami megmaradt korábbról, majd ezer évvel később, ami már a klasszikus ókor. Gyönyörű a Zeusz templom égbe meredő öt oszlopa, és a várostól kicsit távolabb a stadion, (Kr.e. 573-tól tartottak kétévente versenyeket), s meg-

maradt a boltozatos folyosó, ahol a sportolók a pályához futottak. A győztesek petrezselyemből készült diadalkoszorút kaptak. Én szőlőt adtam volna. Nemcsak a vörösbor, de az érett szőlőfürt zamata, egész gyümölcsös ízvilága. Tudom bűn, de nem tudom megállni, hogy egyet leszakítva ne kóstoljak belőlük.

Mükéné, hát igen! Hol láthattak nőstény-oroszlánokat és hol képeződött a faragó, hogy ilyen kompozícióban oldjon meg egy bejáratot, ahol az anatómiailag is pontos két hatalmas, madárfejű állat egy oszlopot fog közre, amely a fenségesség és a tisztelet-követelés maga. Hatalmas hegyek védte dombocskák, a több ezer négyzetméteres épületegyüttest óriási falak veszik körül. Kr.e. a tizenhatodik századtól ez a mükénéi kultúra legjelentősebb központja. A látvány megerősíti. A városfalon belül az akropoliszra márványkövekből rakott út vezet, sok-sok nyoma van a gazdagságnak és a fejlett kézműiparnak. A városfalon kívül is épület-nyomok – itt lakhattak talán a várat védő katonák – és hatalmas, lapos kővel fedett kör alapú Tholoszok (sírkamrák). Eddig tízet tártak fel belőlük. Itt sem használtak kötőanyagot. A kupolát úgy alakították ki, hogy egyre szűkebb köröket raktak, s a nyílást egyetlen kővel fedték le. Ezekből került elő a helyi múzeum gazdag anyaga a freskótöredékekkel, az edényekkel, kedvenceimmel a szobrocskákkal. (mükénéi Mancikáknak nevezem őket, pedig biztosan fiúk. Megpillantásukkor már szívembe zártam őket, mert kedvenc ruhafazonomban pompáznak. De itt látható a háromezer-ötszáz év előtti élet sok-sok jele, hétköznapi használati tárgya, s a harcok eszköze is). A Várfalon kívül található a legépebben megmaradt hely, az

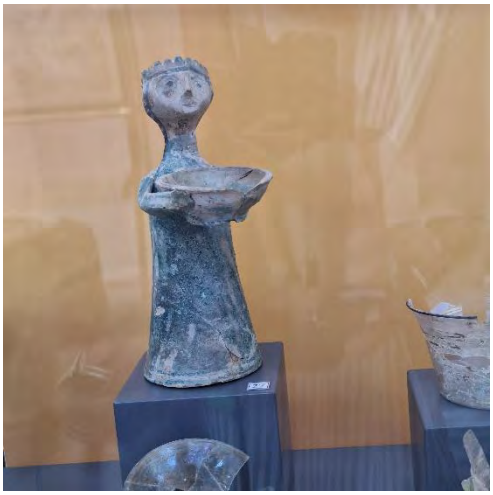
Atreusz kincsesházának nevezett. A hozzá vezető ú.n. dromosz hossza negyven méter, hogy kellő időnk legyen megcsodálni a kaput a felette levő kőgerendákkal. Hogy ez milyen lehetett valójában?, azt a múzeumban egy színes rajz mutatja. Belmagassága 13.2 méter, a sír átmérője 14.5. méter, s itt csak a zárókő nem eredeti. Ugyancsak a városfalon kívül van Klütaimnesztra sírja, mérete hasonló, de a kupolarész már nem az eredeti.

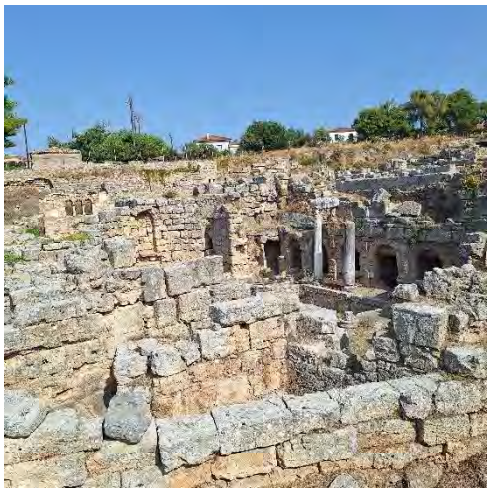

Igen, már a nagy mesélőtől, a történeteket lejegyző Homérosztól tudjuk, hogy Mükéne Agamemnon király székhelye. (Érdekes módon az itt történtekről gyerekkoromban nem hallottam, pedig homéroszi történetből volt sok. Az útfenntartó vállalat bérelszámolónőjének az öt gyereke közül sokáig akadt mesére áhítozó. Amikor az Andersen-, a Grimm-mesék elfogytak, jött a Toldi meg a János vitéz, s – akkor ezt nem tudtam – de a görög mitológia, természetesen, lájtosan. Volt Ariadné fonala – boldogan éltek, míg meg nem haltak – nem volt benne, hogy a szerencsétlen nőt Naxoszon hagyták. Volt Paris almatörténete, Spárta a falóval, Odüsszeusz a szirénekkel és Pénelopé, aki férjét várva nappal szőtt, éjszaka bontott. A Mükénében történtek közül semmi). Itt gyilkolta meg Klütaimnésztra és Aigisztosz Agamemnont, Iphigeneia, Oresztész és Élektra atyját, hogy gyermekei aztán őt is megöljék.

Történetüket majd ezer évvel később Aiszkhülosz, Szophoklész és Euripidész is drámába foglalta. Akkor már a klasszikus ókorban vagyunk. Ekkoriban az idő-homályból egyszer csak kifénylik Periklész a Parthenonnal és a demokráciával, Mürön, Polükleisztosz, Pheidiász, Leókharész gyönyörű szobraikkal, s olyan gondolkodók, mint Szókratész, Platon, Arisztotelész….

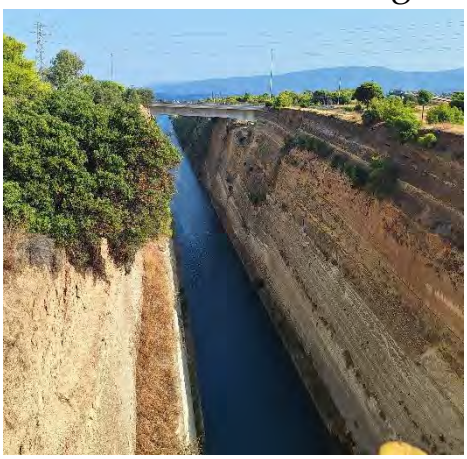

Innen, a tengerhabokból, először a

kétezer évvel előtti, az óra tíz harmincnál lévő Korinthosz következik, a bűnös város. Ma is áll ezen a néven nagyváros, de másutt, mint a római időkben levő. Az ókoriban Pál apostol – a Saulusból Paulus – tizennyolc hónapot tartózkodott tanításai terjesztésével – „…mert a test gondolata ellenségeskedés Isten ellen. Minthogy az Isten törvényének nem engedelmeskedik, mert nem is teheti. Akik pedig testben vannak, nem lehetnek kedvesek Isten előtt…” Kor. 3, 16. Korinthosz egykor templomokkal, szökőkutakkal, piacterekkel teli hatalmas város volt, amelynek nagysága, gazdagsága a megmaradtakból is érzékelhető. Az akkori sokféle – görög, római, zsidó – lakosság meghagyta Apollon templomát, mely gyönyörű dór oszlopsoraival ma is lenyűgöző. De volt itt színház, fürdő, közösségi terek. Múzeuma gazdag: szobrok, mozaikok sokasága érzékelteti az akkori sokszínű életet, az isteneiket és az örömeiket is.

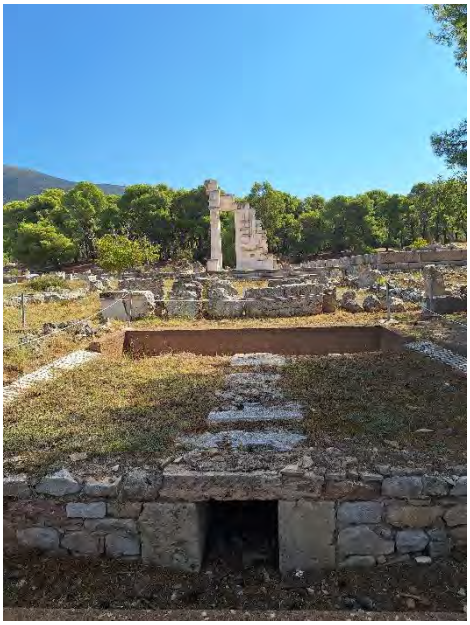

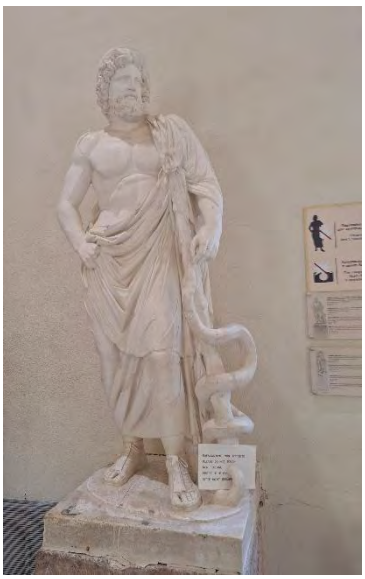
Ha tizenegy óra felé nézek, akkor következik a fő attrakció, de még előtte tekintetem beleütközne a mükénéi hídba. Háromezer-ötszáz éve áll, s talán még régebben, mert a szárazföld belsejéből el

kellett jutni a tengerig, hogy onnan hajóra szállva Agamemnon serege megostromolhassa Trója falait.

A fő látványosság Epidaurosz. A színházát Polükleitosz építette i.e. 4. században. Akkor még csak harmincnégy széksorra, amit a római időkben még huszoneggyel bővítettek, így azóta tizennégyezer nézőt tud fogadni. Ők pedig ma is még a legutolsó sorban is meghallják a gyufaszál sercenését a színpadon, mert olyan az akusztika. Az újabb időkben rendszeresen játszanak itt. Idén az Antigonét adták, de a 2008-as Görög Fesztiválon például a Medeiát, amelyet Anatolij Vasziljev rendezett görög színészekkel, s a díszleteket Antal Csaba, a koreográfiát pedig Horváth Csaba készítette. A színház is csoda, s az ókori nézők itt, a távoli hegytetőn is megtöltötték a nézőteret. Honnan jöttek? Hát a kétszáz méterre levő Aszklépieiaból. A mítosz szerint itt született Apollón fia, a gyógyító Aszklépiosz. Ő az a szakállas, botján tekeredő kígyóval ábrázolt alak, aki például a keszthelyi Csébi-féle patika bejáratát is ékesítette, ahogy még nagyon sok gyógyszertárét szerte az országban. A pinealigetek csodás illatában terül el az ókori világ legnevezetesebb gyó-

gyító helye templomokkal, sportpályával, gümnaszionokkal, fürdőkkel, amelyekben a közeli forrásvizet is felhasználták a kúrákhoz. Itt volt az enkoimitiria, amely valójában egy nagy hálóterem, ahol a betegek az istenektől kaptak tanácsot, hogy mit kell tenniök gyógyulásuk érdekében. A romokon ma is érződik a hajdani pompa, a sétautak a karéjosan kialakított márványülőkés pihenőkkel, minden volt itt, ami a közérzet javításához hozzájárult. A múzeumban nemcsak az épületek megmaradt díszítő

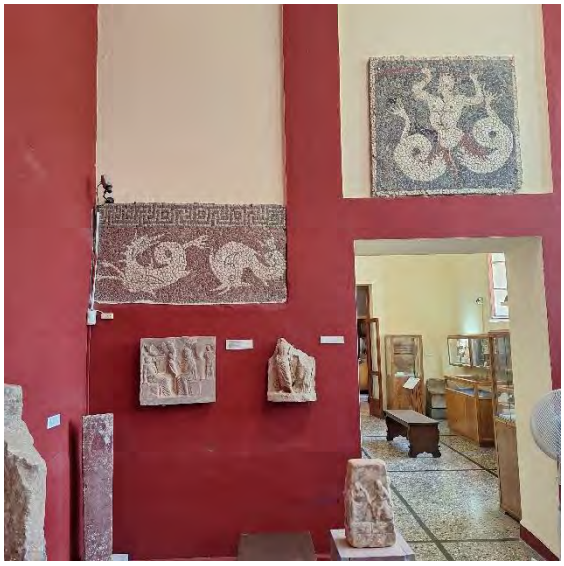

elemeit, oszlopfőit, szobortöredékeit láthatjuk, de a korból megmaradt gyógyászati eszközöket, a szikéket, a tégelyeket, a kis flaskákat. Az itt tartózkodók pedig megnézték a színház előadásait. Ez is épülésükre szolgált.

Peloponneszosz. Tulajdonképpen sziget 1893 óta, mert egy csatorna választja el a szárazföldtől. Már Néró szerette volna megépíteni. (Számomra rejtély, honnan tudták a cikcakkos partszakaszról, hogy ott a legkeskenyebb a két tenger – az Ion és az Égei – között.) A mai csatornát Türr István és a Panamacsatorna építésében is részt vett Gerster Béla tervei alapján építették. Az Égeitengeri oldalon egy márványemlékmű is örökíti nevüket. Dagad a honkebel.

Peloponnészosz egy szeretett darabkája ez, az Argolida. Sok minden más is van ezen a tájon: Olympia, ahol még engem is megérintett a hely szelleme, Spárta, a föléje nyúló Taigetosszal. A múzeumban található tárgyakon pedig az is érződik, hogy nem becsülték a művészetet. A sziklás hegyfokon fekszik Monemvasia, az utolsó szabad bizánci város és az első, amelyik fölszabadult a török uralom alól.

Peloponnészosz, Napflio. Az ókorban Nauplia néven említik. Falait bizánciak, keresztesek, velenceiek, törökök erősítették. Amikor a város velencei uralom alatt állt, neve Napoli di Romania volt. Ez uralomról az impozáns, ezer lépcsővel megközelíthető Palamidi erőd tanúskodik. (A velenceiek nagyok voltak ebben is, tele erődösítették az egész Mediterráneumot). Napflio óvárosa tünemény, mert megtartotta koratizenkilencedik századi hangulatát. A görög függetlenségi háború után ez lett az első köztársaság fővárosa, 1829-től 1834-ig. Templomai, szűk utcácskái lila-virágpompájú házfalai másféle időkbe röpítenek.

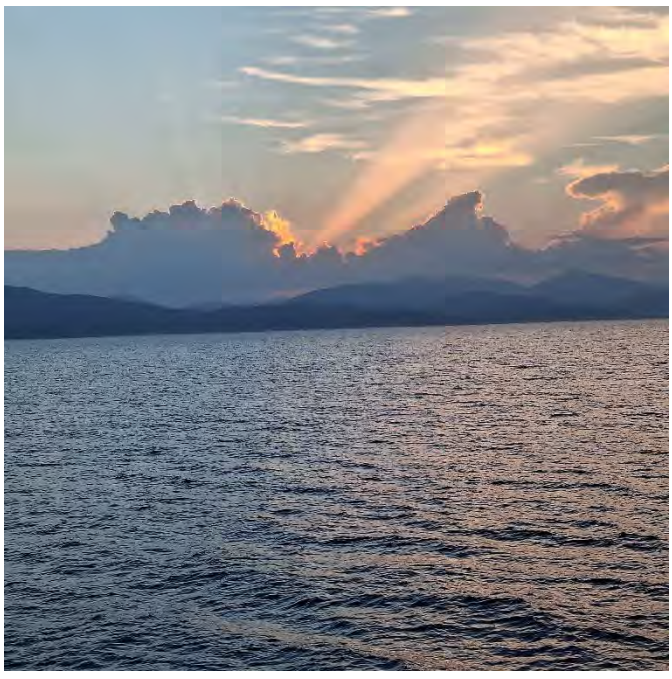

Peloponnészosz, s az Argoszi öböl öble, ahol, ha másutt erős is a szél, itt nincsenek nagy hullámok, mert Romvi szigete megvéd. Régebben úszkáltak velem halak, feketék és kétféle galambszürkék, az egyiknek a nyaka körül volt, mint a gerléknek a fekete csík, a másiknak a teste vonalát középen kísérve. Most már apróbbak és ritkán, szerény csoportban úszkálnak a parthoz egészen közel. Voltak kagylók, csavaros farkúak, meg rákocskák a homokban. Hogy vannak, azt egy kis növekvő kúpocska jelzi. Mostanában medúzát sem látni, ahogy három éve a nagy vihar előtt. Akkor tele lett az öböl a sok-sok, rozsdabarna árnyalatokban pompázó szecessziós csillárral, csak úgy csillogott, ragyogott rajtuk a gyöngyrojt. Nem csíptek, de azért kerülgetni kellett őket. Engem elbűvölt pazar látványuk.

Most nincsenek halak. A halászhajók is fogyatkozóban. Közülük Elena még néha kijár, de már nem az öreg kormányozza, aki másfélszer egy méteres fateknőben közelítette meg a partról, s evezni is egy deszkadarabbal evezett. Most néha talán a fia kormányozza, de már nem azzal a fa tákolmánnyal, hanem egy gumi szörfdeszka-szerűséggel közelíti meg a parttól. A halászhajóját sem kísérik sirályok, ahogy az öreggel tették, aki fogását szelektálva mindig dobott nekik valamit. Most már a vitorlás és a nagyobb hajó a több, amelyeket nem halászatra, hanem pihenésre-túrázásra szánnak. Minden évben jönnek a norvégok is, négy négyszemélyes kajakkal csak délutánra térnek vissza. Egyikük sem fiatal, ahogy az itteni nyaralók többsége. A kis falu az évek alatt, mióta ismerhetem, megváltozott. Akkor a főutcán a földszintes házak között két irányba járt a busz, sok volt az amerikai és angol szépkorú. Mára sorra épülnek a szállodák a part mentén – keskeny sáv az – de a hegyre kapaszkodón is egyre több van. Nincs hal, nincs megélhetés más, mint amit a tenger, a tengerparti homok, a napfény kínál. A hegyek kopárak, a völgyekben csak a narancs- és az olajfa él, de azt is öntözni kell.

Érték a napfény és a tenger. A tenger, benne az öböl, amelyik Menelaosz, Agamemnon és Odüsszeusz hajóit ringatta. Délelőttönként tükörsima, jó úszni bójától bójáig, egyik hajótól a másikig és tudni, hogy tíz óránál Nemea, tíz óra tíznél Türinsz és Mükéne, tíz harmincnál Korinthosz és 11-nél Epidaurosz…